

נקודת ראות, גיליון 75

בין 'החוקה החדשה' של עדאלה לתהליך אנאפוליס

המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל (עדאלה) [שוקל להציע חוקה חדשה](#) שתקרא לכינון משטר חוקתי על-לאומי ב'פלסטין ההיסטורית' ולזכאות של הפליטים הפלסטינים לממש את זכות השיבה. אף כי אין בהצעה התייחסות ישירה לסוגיית הגבולות, משמעות עמדות אלה הן ערעור על עיקרון שתי המדינות (שטרן, [הארץ](#), 20/12/07).

ברקע התהליך המדיני בין ישראל לאש"ף והעלאת האפשרות לחילופי שטחים מאוכלסים, חוקת עדאלה מסמנת שינוי בעמדת הארגון ועשויה לבשר על היווצרותה של מגמה חדשה בקרב ערביי ישראל.

מה הסוגיה?

- ההצעה להקים משטר על-לאומי בשטחי ישראל והרש"פ היום מהווה שינוי בעמדת עדאלה: במסמך שפרסם לפני כשנה, 'החוקה הדמוקרטית', הארגון קרא תגר על יהודיותה של ישראל אולם קיבל את 'עיקרון שתי המדינות'.
- הפרסום על הצעת החוקה החדשה, בא לאחר שמימדים שונים של סוגיית ערביי ישראל נדונו לאחרונה בשיח הציבורי בישראל לנוכח חידוש התהליך המדיני. בין השאר, הועלתה האפשרות לחילופי שטחים מאוכלסים.
- זאת ועוד, בעת האחרונה מנהיגים מקרב הציבור הערבי בישראל שללו את האפשרות שאש"ף יכיר בישראל כמדינה יהודית והתבטאו שהקמת מדינה פלסטינית לא תיתן מענה לדרישות הלאומיות של ערביי ישראל ([הארץ](#), 4/12/07).

למה זה חשוב? למה עכשיו?

גם אם עמדות עדאלה אינן מייצגות את רוב ערביי ישראל, ראוי לבחון אותן שכן הן ביטוי לשבר שבין המדינה לאזרחיה הערביים, והן עשויות לבשר על היווצרותן של מגמות חדשות בקרב ציבור זה:

- **יציאה נגד אש"ף: התנגדות להסכם עתידי?** – עמדות עדאלה מנוגדות לכאורה לסדר היום של אש"ף הנושא ונותן עם ישראל על הסכם קבע המבוסס על עיקרון 'שתי המדינות'. זהו שינוי לעומת ארבעת 'מסמכי החזון' שפרסמו ארגונים ערביים בישראל השנה, בהם הקפידו המנסחים לא לסתור (ואולי אף להשלים) את סדר היום של אש"ף.
- בכך, עדאלה מאותתת כי ערביי ישראל עשויים שלא לקבל הסכם בין ישראל ואש"ף שיש לו נגיעה לגורלם ושמדינה פלסטינית בגבולות '67 לא בהכרח תממש את זכותם של ערביי ישראל להגדרה עצמית.
- **חישוק אבו-מאזן במו"מ** – עמדות עדאלה והתבטאויות מנהיגי הציבור הערבי בישראל, עשויות להוות מכשול לתהליך המדיני שכן הן מגבילות את מרחב התמרון של אש"ף, בעיקר בסוגיית ההכרה בישראל וסוגיית הפליטים.
- **חיזוק היגיון 'המדינה האחת'** – בעבר, מכון ראות כתב כי כישלון התהליך המדיני עלול להבשיל לכדי מהפך אסטרטגי בתנועה הלאומית הפלסטינית ביחס ליעדיה: ממאבק למען סיום הכיבוש וכינון מדינה פלסטינית, למאבק לסיכול הניסיונות לסיים את הכיבוש ודרישה לכוון מדינה אחת (ר' [האם ישראל נערכת לכישלון אנאפוליס?](#)).
- השילוב בין קריאת תגר של ערביי ישראל על עיקרון שתי המדינות, קריסת התהליך המדיני ודרישה פלסטינית למדינה אחת, עלול לשחוק את המסגרת המוסכמת של התהליך המדיני המבוססת על 'שתי מדינות' ולהעלות לדיון את חלופת 'המדינה האחת'.

כיווני חשיבה ופעולה

- **גיבוש חזון כלפי מציאות של שתי מדינות** – סוגיית ערביי ישראל היא סוגיה מרכזית לעתיד היחסים בין ישראל והתנועה הלאומית הפלסטינית בזמן המו"מ על הסדר קבע וכינונה של מדינה פלסטינית. על ישראל לגבש עקרונות מרכזיים כלפי מערכת יחסים משולשת זו.
- **התנהלות ישראל במו"מ** – את החזון כלפי מציאות שתי המדינות צריך לתרגם לעמדות ישראל במו"מ הנוכחי. למידת הקשר והזיקה שתאפשר ישראל בין ערביי ישראל למדינה הפלסטינית בסוגיות שונות, יכולה להיות משמעות מדינית כגון: שאלת הדרכונים הכפולים, הזכות לבחור ולהיבחר לפרלמנט של המדינה הפלסטינית, סוגיית איחוד משפחות ועוד.
- **שוויון חברתי-אזרחי-כלכלי** – על ישראל לפעול ליישום שוויון זכויות בהתאם להמלצות ועדת אור, כדי 'לנטרל' לפחות חלק מהגורמים לתסיסה בקרב ערביי ישראל.

סוף